

Nr 267.

Godkänd av första kammaren den 23 maj 1930.

Godkänd av andra kammaren den 23 maj 1930.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar angående dels anslag till privatläroverken, dels ock understöd åt kommunala gymnasier.

(Statsutskottets utlåtande nr 143.)

Till Konungen.

1:o) I den till riksdagen den 3 januari 1930 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1930/1931 har Eders Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkt 173 av det vid statsverkspropositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag) föreslagit riksdagen att dels besluta, att statsunderstöd från anslaget till privatläroverk må till högre flickskola, som befinner sig under avveckling, utgå även om skolan omfattar mindre än fyra årsklasser utöver den egentliga folkskolan och oavsett huruvida skolan med avseende å lärjungantal under de senaste tre åren uppfyller i sådant hänseende eljest gällande villkor, samt att statsunderstöd till dylik skola, som omfattar mindre än fyra årsklasser utöver den egentliga folkskolan, må utgå med högst 1,100 kronor för varje sådan klass; dels ock minska det ordinarie reservationsanslaget till privatläroverk, nu 740,100 kronor, med 4,500 kronor till 735,600 kronor samt i riksstaten för budgetåret 1930/1931 uppföra de i nämnda anslag ingående anslagsposterna med följande belopp, nämligen: enskilda mellanskolor 20,000 kronor, högre flickskolor 466,600 kronor, högre goss- och samskolor 235,500 kronor, enskilda lärarinneseминаrier 13,500

Reservationsanslaget till privatläroverk.

kronor att utgå såsom ett gemensamt reservationsanslag å sammanlagt 735,600 kronor.

Beräkningen av anslagsposten till *enskilda mellanskolor* har icke givit riksdagen anledning till erinran.

I fråga om anslagsposten till *högre flickskolor* har med hänsyn till tillkomsten av statliga läroverk för flickor i Malmö, Hälsingborg, Göteborg och Stockholm av skolöverstyrelsen förslagits en minskning av 1,000 kronor, ett förslag, som av departementschefen godtagits. Riksdagen vill emellertid erinra om att 1929 års riksdag av denna anledning sänkte ifrågavarande anslagspost med 1,500 kronor, och riksdagen kan icke finna skäl föreligga att för nästkommande budgetår begränsa minskningen till 1,000 kronor utan anser, att berörda anslagspost av nu förevarande anledning bör, liksom förra året, sänkas med 1,500 kronor. I övrigt föranleder beräkningen av anslagsposten till högre flickskolor ingen erinran från riksdagens sida. Denna post, som för budgetåret 1929/1930 utgör 476,500 kronor, skulle alltså för budgetåret 1930/1931 komma att utgöra 466,100 kronor i stället för av Kungl. Maj:t föreslagna 466,600 kronor, innebärande en minskning med 10,400 kronor.

Det av Eders Kungl. Maj:t föreslagna tillägget till gällande bestämmelser om understöd till högre flickskolor har riksdagen ansett sig böra bifalla.

Beträffande anslagsposten till *högre goss- och samskolor* innebär Eders Kungl. Maj:ts förslag bland annat, att det kommunala gymnasiet i Motala från och med den 1 juli 1930 skulle tilldelas understöd från denna anslagspost. Understödet har beräknats till 7,000 kronor, vartill skulle från vederbörande anslag komma tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg till personalen såsom för annan personal vid privatläroverken.

Riksdagen har funnit de av departementschefen anförda skälen för sistnämnda läroanstalts understödjande med statsmedel bärande. Däremot kan riksdagen icke godkänna förslaget, att läroanstalten skulle erhålla sitt understöd ur anslaget till privatläroverken, och detta av följande skäl.

Den förutvarande kommunala mellanskolan i Motala, med vilken ifrågavarande kommunala gymnasium är förenat, står sedan den 1 januari 1928 under ombildning till en statens samrealskola, och från och med den 1 juli 1930 kommer den att helt hava övertagits av staten. Nu har riksdagen alltsedan år 1925 till beredande av understöd åt sådana kommunala gymnasier, som äro förenade med en statens realskola, beviljat särskilda extra reservationsanslag. Den väsentligaste skiljaktigheten i anslagshänseende mellan de läroanstalter, som åtnjuta understöd från sistnämnda anslag, och dem, som erhålla sitt understöd från anslaget till privatläroverk, är den, att till personalen vid de förra icke utgå tillfällig löneförbättring och dyrtids-

tillägg av statsmedel, under det att så däremot är fallet med personalen vid de senare.

Rörande tillkomsten av det särskilda anslaget till de kommunala gymnasierna vill riksdagen i detta sammanhang erinra om följande. Förslag om beviljande av ett dylikt anslag framlades av Eders Kungl. Maj:t första gången i propositionen nr 214 till 1925 års riksdag. Av skolöverstyrelsen och enskilda motionärer vid nämnda riksdag hade ifrågasatts, att kommunalt gymnasium, som vore förenat med en statens realskola, skulle erhålla understöd från anslaget till privatläroverk enligt de för högre goss- och samskolor i sådant hänseende gällande grunder. Vederbörande departementschef ansåg emellertid, att berörda kommunala gymnasier borde understödjas från ett fristående anslag under åttonde huvudtiteln, samt framhöll, att därigenom den ekonomiska räckvidden skulle kunna väsentligt begränsas och helt överblickas, då understöd från ett sådant fristående anslag ej skulle medföra de förmåner i form av löne- och ålderstillägg, tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg, som åtföljde understöd från privatläroverksanslaget. Några detaljerade grunder för beviljande av understöd åt kommunala gymnasier syntes departementschefen med hänsyn till understödets begränsade omfattning icke vara erforderliga, utan det syntes bära ankomma på Eders Kungl. Maj:t att efter företagen prövning i varje särskilt fall bestämma, vilka kommunala gymnasier kunde anses bära komma i åtnjutande av understöd, och därvid tillika föreskriva de närmare villkor och bestämmelser för understödets åtnjutande, som kunde befinnas erforderliga. I tillämpliga delar syntes de för utgående av understöd från anslaget till privatläroverk stadgade grunder kunna tjäna till ledning.

Riksdagen uttalade i sin skrivelse nr 206 i ämnet, att riksdagen funnit vanskligt förorda en automatisk tillämpning av de för privatläroverken gällande grunderna, vare sig i fråga om direkt understöd eller i fråga om delaktighet i den tillfälliga löneförbättringen. Riksdagen hade fastmera funnit den av Eders Kungl. Maj:t föreslagna utvägen med ett särskilt för dessa läroanstalter avsett anslag vara den för det dåvarande mest ändamålsenliga.

I bestämmelserna för ifrågavarande anslag till kommunala gymnasier har sedermera ingen annan ändring vidtagits, än att 1926 års riksdag utsträckte anslaget räckvidd även till sådana kommunala gymnasier, som äro förenade med högre läroverk. Från anslaget hava understöd utgått till de kommunala gymnasierna i Södertälje, Eskilstuna, Eksjö, Ystad, Uddevalla, Skövde, Söderhamn och Hudiksvall. På grund av att samtliga nämnda gymnasier utom det i Söderhamn enligt beslut av 1927 års riksdag skola successivt övertagas av staten, har anslaget efterhand minskats. På sätt framgår av punkten 3:o här nedan, har Eders Kungl. Maj:t för budgetåret 1930/1931 för ändamålet äskat ett anslag av 7,125 kronor, varav 1,125 kronor till det kommunala gymnasiet i Eksjö, vilket till $\frac{1}{8}$ skulle under nämnda

budgetår kvarstå såsom kommunalt, samt 6,000 kronor till det kommunala gymnasiet i Söderhamn, vilket, såsom nämnt, icke skall övertagas av staten.

Redan med hänsyn till vad riksdagen sålunda bestämt i fråga om anslag till kommunala gymnasier, byggande på statens realskolor, synes det riksdagen icke vara i sin ordning att låta understödet till det kommunala gymnasiet i Motala utgå från den i privatläroverksanslaget ingående posten till högre goss- och samskolor. Härtill kommer att nämnda läroanstalt icke torde tillhöra den kategori av skolor, som enligt av riksdagen fastställda grunder kunna komma i åtnjutande av understöd från berörda anslagspost, nämligen sådana skolor, som genom värdefulla pedagogiska försök eller eljest genom framgångsrik verksamhet på uppfostrans och undervisningens område befunnits i särskild grad gagna skolväsendet i det hela. Enligt riksdagens mening bör därför ifrågavarande läroanstalt i överensstämmelse med 1925 års riksdags beslut erhålla sitt understöd från anslaget till kommunala gymnasier.

Riksdagen vill vidare påpeka, att det kommunala gymnasiet i Lidingö, som hittills åtnjutit understöd från anslagsposten till högre goss- och samskolor, så till vida befinner sig i samma situation som det kommunala gymnasiet i Motala, att den förutvarande kommunala mellanskolan i Lidingö likaledes från och med den 1 juli 1930 helt övertages av staten såsom en realskola. Vid sådant förhållande anser riksdagen av samma skäl, som åberopats i fråga om det kommunala gymnasiet i Motala, att Lidingögymnasiet från och med nästa budgetår bör erhålla sitt understöd från anslaget till kommunala gymnasier.

I detta sammanhang anser sig riksdagen böra fästa uppmärksamheten på att det kommunala gymnasiet i Eslöv, som ävenledes åtnjuter understöd från privatläroverksanslaget, från och med 1 juli 1931 kommer i samma läge som de båda ovan nämnda gymnasierna, i det att den förutvarande kommunala mellanskolan i Eslöv, med vilken gymnasiet därstädes är förenat, då helt övergår till att vara en statens realskola. Riksdagen förutsätter, att detta förhållande beaktas vid förberedande av anslagsäskandena till 1931 års riksdag.

I enlighet med den ståndpunkt, riksdagen sålunda ansett sig böra intaga till frågan om understöd åt de kommunala gymnasierna i Motala och Lidingö, bör den av Eders Kungl. Maj:t för högre goss- och samskolor föreslagna anslagsposten å 235,500 kronor, rörande vilken riksdagen i övrigt icke har något att erinra, minskas med dels det för gymnasiet i Motala beräknade understödet, 7,000 kronor, dels ock ett belopp av 7,500 kronor, vilken summa i runt tal motsvarar vad som från nämnda anslagspost skulle hava utgått till gymnasiet i Lidingö, därest ingen ändring i fråga om gymnasiets ställning i anslagshänseende skett. Berörda anslagspost, som för budgetåret 1929/1930 utgör 230,100 kronor, skulle alltså under budgetåret 1930/

1931 komma att utgöra 221,000 kronor, innebärande en minskning med 9,100 kronor.

På grund av den ändring riksdagen i fråga om de kommunala gymnasierna i Motala och Lidingö beslutat i Eders Kungl. Maj:ts förslag, har dels en minskning skett av det anslag, Eders Kungl. Maj:t äskat till tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid privatläroverk, dels ock en ökning ägt rum av anslaget till understöd åt kommunala gymnasier. Till dessa frågor återkommer riksdagen här nedan under punkterna 2:o) och 3:o).

Mot vad Eders Kungl. Maj:t föreslagit beträffande anslagsposten till *enskilda lärarinneseminarier* har riksdagen intet att erinra.

I enlighet med vad riksdagen ovan anfört har reservationsanslaget till privatläroverk, nu 740,100 kronor, minskats med 19,500 kronor (10,400 kronor å anslagsposten till högre flickskolor och 9,100 kronor å anslagsposten till högre goss- och samskolor) till 720,600 kronor.

Riksdagen får anmäla, att riksdagen

dels beslutat, att statsunderstöd från anslaget till privatläroverk må till högre flickskola, som befinner sig under avveckling, utgå även om skolan omfattar mindre än fyra årsklasser utöver den egentliga folkskolan och oavsett huruvida skolan med avseende å lärjungantal under de senaste tre åren uppfyller i sådant hänseende eljest gällande villkor, samt att statsunderstöd till dylik skola, som omfattar mindre än fyra årsklasser utöver den egentliga folkskolan, må utgå med högst 1,100 kronor för varje sådan klass;

dels ock minskat det ordinarie reservationsanslaget till privatläroverk, nu 740,100 kronor, med 19,500 kronor till 720,600 kronor samt i riksstaten för budgetåret 1930/1931 uppfört de i nämnda anslag ingående anslagsposterna med följande belopp, nämligen: enskilda mellanskolor 20,000 kronor, högre flickskolor 466,100 kronor, högre goss- och samskolor 221,000 kronor, enskilda lärarinneseminarier 13,500 kronor, att utgå såsom ett gemensamt reservationsanslag å sammanlagt 720,600 kronor.

2:o) I den till riksdagen den 3 januari 1930 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1930/1931 har Eders Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkt 175 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag) föreslagit riksdagen att till beredande under tiden 1 juli 1930/30 juni 1931 av tillfällig löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid enskilda mellanskolor, högre flickskolor, högre goss- eller samskolor samt enskilda lärarinneseminarier för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra förslagsanslag av 2,395,000 kronor.

Riksdagen har intet annat att erinra mot Eders Kungl. Maj:ts förslag än att, då riksdagen under punkten 1:o) här ovan avslagit Eders Kungl. Maj:ts förslag, att understöden till de kommunala gymnasierna i Motala och Lidingö skulle

Tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid privatläroverk.

utgå av anslaget till privatläroverk, i överensstämmande härmed något belopp för tillfällig löneförbättring åt personalen vid nämnda läroanstalter icke bör beräknas. En nedsättning av den av Eders Kungl. Maj:t till tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid privatläroverk äskade anslagssumman å 2,395,000 kronor har följaktligen kunnat ske dels med det belopp, som avsetts för kommunala gymnasiet i Motala eller 8,000 kronor, dels ock med ett belopp av 15,000 kronor för kommunala gymnasiet i Lidingö, varigenom anslaget för budgetåret 1930/1931 skulle komma att utgöra 2,372,000 kronor.

Riksdagen får alltså anmäla, att riksdagen till beredande under tiden 1 juli 1930—30 juni 1931 av tillfällig löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid enskilda mellanskolor, högre flickskolor, högre goss- eller samskolor samt enskilda lärarinneseminarier för budgetåret 1930/1931 anvisat ett extra förslagsanslag av 2,372,000 kronor.

Understöd
åt kommunala gymnasier.

3:o) I den till riksdagen den 3 januari 1930 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1930/1931 har Eders Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkt 177 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag) föreslagit riksdagen att till beredande av understöd enligt Eders Kungl. Maj:ts beprövande åt kommunalt gymnasium, som är förenat med ett statens högre läroverk eller en statens realskola, för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 7,125 kronor att utgå på de villkor och under de närmare föreskrifter Eders Kungl. Maj:t må finna gott meddela.

Med hänsyn till riksdagens uppfattning, att de kommunala gymnasierna i Motala och Lidingö böra erhålla understöd från nu ifrågavarande anslag, har, såsom riksdagen redan under punkten 1:o framhållit, en ökning av anslagets belopp, utöver vad av Eders Kungl. Maj:t föreslagits, blivit nödvändig.

Vad beträffar frågan om storleken av de understöd, som må tillkomma sistnämnda två kommunala gymnasier, vill riksdagen först erinra om att, på sätt under punkten 1:o närmare utretts, understöden till de kommunala gymnasierna icke utgå efter några fixerade grunder, utan att Eders Kungl. Maj:t bestämmer understödets storlek efter prövning av förhållandena i varje särskilt fall. Enligt vad riksdagen inhämtat, hava de beviljade understöden varierat mellan lägst 4,000 och högst 10,000 kronor för gymnasier, som helt varit av kommunal natur. Vid understödets utmätande torde hänsyn hava tagits till olika omständigheter, såsom gymnasiernas storlek, vederbörande kommuns utgifter för gymnasiet och kommunens ekonomi i allmänhet, lärjungeavgifternas storlek o. d. Från Motala stads sida har framhållits de betydande kostnader, kommunen haft och fortfarande har att vidkännas för gymnasiet ifråga. Dess anslag till skolan hava för vart och ett av de tre sistförflutna kalenderåren uppgått till omkring 22,000 kronor. Någon minskning av stadens utgifter efter det påbörjade statsövertagandet

av den kommunala mellanskolan har ej inträtt, beroende bland annat därpå, att Motala landsförsamling i samband med statens övertagande av den kommunala mellanskolan sänkt sitt anslag till läroanstalten. Vidare bör beaktas, att det kommunala gymnasiet i Motala innefattar såväl ett fyrtklassigt real- som ett fyrtklassigt latingymnasium. Elevantalet därstädes uppgick senaste läsår till omkring 90. Det kommunala gymnasiet i Lidingö omfattar likaledes såväl ett fyrtklassigt real- som ett fyrtklassigt latingymnasium och även där uppgick elevantalet senaste läsår till omkring 90. Till jämförelse kan nämnas, att det kommunala gymnasiet i Söderhamn, för vilket i den kungl. propositionen beräknas ett understöd av 6,000 kronor, har blott ett treårigt realgymnasium med f. n. 25 lärjungar.

Riksdagen har för sin del vid överbägande av de omständigheter, som skäligen böra inverka på frågan, kommit till det resultatet, att ett belopp av 10,000 kronor motsvarar vad som enligt hittills tillämpade grunder borde under vanliga förhållanden tillkomma vardera av de kommunala gymnasierna i Motala och Lidingö i årsunderstöd från anslaget till kommunala gymnasier. Enligt riksdagens mening fordra emellertid skälighetshänsyn, att man vid utmätande av dessa gymnasiers understöd för det närmaste budgetåret tillämpar något gynnsammare beräkningsgrunder än eljest. Man får nämligen komma i håg, att det kommunala gymnasiet i Lidingö i åtskilliga år åtnjutit understöd från privatläroverksanslaget med därmed förbundna förmåner i form av tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg och givetvis räknat med att detta skulle bliva förhållandet även under budgetåret 1930/1931 samt inrättat sina ekonomiska förhållanden därefter. Även det kommunala gymnasiet i Motala torde haft anledning hysa sådana förväntningar med hänsyn till det förslag i ämnet, som först skolöverstyrelsen och sedermera Eders Kungl. Maj:t framlagt. Skulle nu understödet för budgetåret 1930/1931 inskränkas till en summa av 10,000 kronor, komme detta att drabba ifrågakvarande läroanstalter som en svår ekonomisk förlust. Enligt en genom riksdagens försorg verkställd utredning skulle, därest Eders Kungl. Maj:ts förslag om understöd till de båda gymnasierna från privatläroverksanslaget godtoges, det kommunala gymnasiet i Lidingö hava erhållit tillhoppa lägst omkring 35,000 kronor och det kommunala gymnasiet i Motala tillhoppa lägst omkring 25,000 kronor. För att ej de ekonomiska verkningarna av riksdagens beslut må komma att för gymnasierna te sig alltför svåra, har riksdagen för vardera gymnasiet beräknat understödet så, som om gymnasiet under förra hälften av budgetåret 1930/1931 erhöle understöd från privatläroverksanslaget och under senare hälften av budgetåret från anslaget till kommunala gymnasier, i senare fallet efter ett beräknat årsbelopp av 10,000 kronor. Understödet kommer då att utgöra för kommunala gymnasiet i Lidingö hälften av 35,000 kronor plus hälften av 10,000 kronor eller i runt tal 22,000 kronor samt för kommunala gymnasiet i Motala hälften av 25,000 kronor plus hälften av 10,000 kronor eller

i runt tal 17,000 kronor. Riksdagen vill betona, att denna beräkning endast avser budgetåret 1930/1931.

Mot beräkningen av det av Eders Kungl. Maj:t äskade beloppet av 7,125 kronor har riksdagen icke funnit något att erinra. Till detta belopp bör, i överensstämmelse med vad riksdagen ovan anför, läggas en summa av 39,000 kronor, varigenom anslaget till de kommunala gymnasierna för budgetåret 1930/1931 kommer att utgöra 46,125 kronor.

Riksdagen får alltså anmäla, att riksdagen till beredande av understöd enligt Eders Kungl. Maj:ts beprövande åt kommunalt gymnasium, som är förenat med ett statens högre läroverk eller en statens realskola, för budgetåret 1930/1931 anvisat ett extra reservationsanslag av 46,125 kronor, att utgå på de villkor och under de närmare föreskrifter, Eders Kungl. Maj:t må finna gott meddela.

Stockholm den 23 maj 1930.

Med undersåtlig vördnad:
